

**Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego
i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r.
w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego,
uznawania i wykonywania orzeczeń,
przyjmowania i wykonywania dokumentów
urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz
w sprawie ustanowienia europejskiego
poświadczenia spadkowego**

z dnia 4 lipca 2012 r. (Dz.Urz. UE L z 2012 r., poz. 107)

(zm.: Dz.Urz. UE L 2012, poz. 3; 2013, poz. 140)

Spis treści

	Art.
Rozdział I. ZAKRES STOSOWANIA I DEFINICJE	1–3
Rozdział II. JURYSDYKCJA	4–19
Rozdział III. PRAWO WŁAŚCIWE	20–38
Rozdział IV. UZNAWANIE, WYKONALNOŚĆ I WYKONYWANIE ORZECZEŃ	39–58
Rozdział V. DOKUMENTY URZĘDOWE I UGODY SĄDOWE	59–61
Rozdział VI. EUROPEJSKIE POŚWIADCZENIE SPADKOWE	62–73
Rozdział VII. PRZEPISY OGÓLNE I KOŃCOWE	74–84

Wprowadzenie

Spis treści

	Nb
I. Uwagi ogólne	1–6
1. Integracja europejska a prawo spadkowe	1
2. Sprawy spadkowe transgraniczne	2
3. Rozbieżność regulacji krajowych	3
4. Międzynarodowe prawo spadkowe	4
5. Konwencje międzynarodowe	5
6. Stosunek rozporządzenia do konwencji	6
II. Prace nad prawem spadkowym w Unii Europejskiej	7–18
1. Prace europejskie	7
2. Zielona księga	8
3. Konsultacje	9
4. Dylematy Zielonej Księgi	10

Wprowadzenie

5. Reakcja na postanowienia Zielonej Księgi	11
6. Dalsze prace	12
7. Rezolucja Parlamentu Europejskiego	13
8. Opinie środowisk prawniczych	14
9. Projekt rozporządzenia (KOM 2009/154)	15
10. Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej	16
11. Aktywność Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego	17
12. Dorobek doktryny	18
III. Rozporządzenie spadkowe	19–27
1. Uchwalenie rozporządzenia Nr 650/2012	19
2. Konstrukcja rozporządzenia spadkowego	20
3. Pierwsze wypowiedzi literatury	21
4. Polska doktryna po wejściu nowych przepisów w życie	22
5. Komentarze w literaturze europejskiej	23
6. Rozpoczęcie stosowania rozporządzenia w Polsce	24
7. Zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego oraz w Prawie o notariacie	25
8. Pierwsze orzecznictwo sądów polskich	26
9. Pierwsze orzecznictwo europejskie	27

I. Uwagi ogólne

- 1 1. **Integracja europejska a prawo spadkowe.** Integracja europejska jest zagadnieniem złożonym i wielopłaszczyznowym. Rozwój UE przebiega etapowo. Podstawową płaszczyzną integracji europejskiej była i jest gospodarka. Integracja w tym zakresie polega na połączeniu odrębnych systemów krajowych w jeden wspólny, europejski organizm (por. *D. Dinan*, *Fifty Years of European Integration: a Remarkable Achievement*, FILJ 2008, Nr 31, s. 1118 i n.). Wprowadzenie mechanizmów prawnych, politycznych i ekonomicznych, które oprócz swobodnego przepływu towarów i kapitałów umożliwiają wolność przepływu osób niejednokrotnie już rodziło pytania o zakres i ewentualną metodę regulacji umożliwiających swobodne cyrkulowanie na obszarze europejskim bez wewnętrznych granic. Kooperacja budżetowa, fiskalna, techniczna itd. w konsekwencji doprowadziły do eliminacji wielu barier, czego efektem jest m.in. zwiększona migracja społeczeństw europejskich (por. *J. Maudos, J.M. Pastor, L. Seranno*, *Economic Integration, Efficiency and Economic Growth: the European Union Experience*, AEL 1999, Nr 6, s. 389–392). Czasy, w których Polacy żyją wyłącznie w Polsce, Niemcy w Niemczech, Francuzi we Francji czy Anglicy w Anglii, a tylko nieznaczna część z nich emigruje minęły już bezpowrotnie, a zespolenie gospodarek poszczególnych państw unijnych w jeden wspólny organizm gospodarczy wydaje się już tylko kwestią chwili. Dzisiaj – dla przykładu – kilka milionów obywateli Polski mieszka w innych państwach Unii Europejskiej. W tym zakresie różne źródła podają różne dane, zazwyczaj zaś podnosi się, iż liczba ta wynosi od 1 do 4 milionów (por. *B. Kłos*, *Migracje zarobkowe Polaków do krajów Unii Europejskiej*, IBAS 2006, Nr 2, s. 2–3; *A. Bobrowska*, *Migracje Polaków po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, CWNHiS 2013, Nr 2, s. 49 i n.). Z kolei według informacji GUS o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2015 (Warszawa 2016), w końcu 2015 r. poza granicami Polski przebywało czasowo około 2397 tys. mieszkańców naszego kraju. W Europie w 2015 r. przebywało około 2098 tys. osób, przy czym zdecydowana większość – około 1983 tys. – przebywała w krajach członkowskich UE. Spośród krajów UE najwięcej osób przebywało w Wielkiej Brytanii (720 tys.), Niemczech (655 tys.), Holandii (112 tys.) oraz w Irlandii (111 tys.) i we Włoszech (94 tys.). Natomiast jeżeli chodzi o kraje europejskie nienależące do UE, to wskazać trzeba, iż najwięcej osób przebywało w Norwegii (84 tys.). W Europie są również takie państwa,

jak np. Luksemburg, gdzie obecnie ponad 20% mieszkańców to obcokrajowcy. Rodziło to i rodzi szereg pytań związanych z obszarem prawa spadkowego. Wszak ludzie przebywając za granicą niejednokrotnie osiedlają się nie zmieniając przy tym obywatelstwa, nabywają mienie za granicą, zawierają tam związki małżeńskie czy wreszcie umierają.

2. Sprawy spadkowe transgraniczne. Rozbieżność regulacji krajowego prawa spadkowego pomiędzy poszczególnymi państwami wchodzącymi w skład UE od dawna stanowiła i nadal stanowi istotny problem praktyczny. Ustalenie jakiego prawa (prawa którego kraju) dana sprawa spadkowa podlega, oraz który organ powinien rozstrzygnąć spór jej dotyczący nie zawsze jest zadaniem łatwym. Ten praktyczny problem staje się coraz większym wyzwaniem, tak dla organów stosujących prawo, jak i dla doktryny. Na terenie Unii Europejskiej ponad pół miliona spraw rocznie to sprawy dziedziczenia transgranicznego. W niektórych krajach rezydenci z państw obcych stanowią znaczną część populacji [zob. Komunikat Prasowy Komisji Europejskiej z 26.7.2012 r. (IP/12/851), http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-851_pl.htm]. Z tej przyczyny dostrzeżono m.in., iż regulacje prawa spadkowego mogą w tym kontekście być przedmiotem wielu wątpliwości. Tymczasem UE postawiła sobie za cel utrzymanie i rozwój przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w której zapewniony jest swobodny przepływ osób (art. 3 ust. 2 TUE). W konsekwencji dla efektywnego funkcjonowania takiej przestrzeni konieczne było przyjęcie środków w obszarze prawa prywatnego mających skutki transgraniczne. Jest to niezbędne do prawidłowego funkcjonowania wspólnego rynku (zob. *E. Cashin Ritaine*, National Succession Laws in Comparative Perspective, ERA Forum 2013, Nr 14, s. 132).

3. Rozbieżność regulacji krajowych. Sam problem rozbieżności regulacji krajowych z obszaru stosunków cywilnoprawnych został dostrzeżony w UE już dawno temu. By ujednoczyć obowiązujące przepisy prawa krajowego podejmowane były na różnych szczeblach rozmaite próby mające za cel zmianę tego stanu rzeczy. W kontekście prawa prywatnego w Unii Europejskiej mówi się o szeroko zakrojonej harmonizacji co najmniej od lat 70. XX w., kiedy to w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej pojawiły się postulaty uchwalenia europejskiego kodeksu cywilnego [idea zaprezentowana przez *O. Lando*, Unfair Contract Clauses and a European Uniform Commercial Code, w: *M. Cappelletti* (red.), *New Perspectives for a Common Law of Europe*, Firenze 1978, s. 267]. Dotychczas brak było jednak aktów harmonizacyjnych dotyczących materialnego prawa spadkowego. Główna oś harmonizacji prawa cywilnego w Europie to przede wszystkim prawo zobowiązań (tak umownych, jak i pozaumownych), gdzie powstają rozmaite projekty dotyczące europejskiego prawa zobowiązań (por. np. *J. Rajska*, Nowy etap rozwoju europejskiego prawa prywatnego, KPP 2006, Nr 1, s. 109 i n.). I choć wszystkie te projekty wpisują się w myśl i koncepcję wspólnego jednolitego europejskiego kodeksu cywilnego, do dziś idea ta pozostaje tylko w sferze postulatywnej. Nie jest przesądzone w żaden sposób czy taki europejski kodeks cywilny kiedykolwiek powstanie, a jeżeli tak, to w jakiej formie, tak jak i nie jest wiadomo czy w ogóle obejmie problematykę prawnośpadkową. Dotychczas uważano bowiem, iż prawo spadkowe, co do zasady, nie wchodziło w zakres kompetencji Wspólnoty Europejskiej [por. *A. Verbeke*, *Y.H. Leleu*, Harmonisation of the Law of Succession in Europe, w: *A.S. Hartkamp*, *E.H. Hondius* (red.), *Towards a European Civil Code*, Nijmegen 2004, s. 348]. Zdaniem wielu, w prawie pierwotnym brak było bowiem dostatecznych podstaw, by przeprowadzić unifikację prawa spadkowego w Unii Europejskiej. Jak jednak można sądzić, te czasy minęły bezpowrotnie. W literaturze europejskiej coraz odważniej podejmuje się temat dalszego zbliżania prawa spadkowego państw europejskich. (por. *W. Pintens*, Towards a *ius commune* in European Family and Succession

Wprowadzenie

Law, Cambridge-Antwerp-Portland 2012, s. 88 i n.; *M. Załucki*, Uniform European Inheritance Law. Myth, Dream or Reality of the Future, Kraków 2015, s. 15 i n.).

4 **4. Międzynarodowe prawo spadkowe.** Ze względu na rozbieżność regulacji krajowych na świecie, co z oczywistych względów obejmuje także poszczególne państwa tworzące struktury UE, ujednocianie zasad prawa spadkowego odbywało się dotychczas głównie na poziomie konwencji międzynarodowych (umowy międzynarodowe). Przedmiotem regulacji kilku konwencji międzynarodowych były jednak przede wszystkim zagadnienia prawa właściwego dla spadków, a zatem prawo prywatne międzynarodowe. Ich stosowanie było jednak i nadal jest pewnym problemem, choćby z uwagi na ograniczoną liczbę państw-członków tych konwencji, co podtrzymuje istniejące różnice w regulacjach ustawowych (por. *M. Załucki*, Konwencje międzynarodowe dotyczące prawa spadkowego, PEP 2008, Nr 12, s. 25–28).

5 **5. Konwencje międzynarodowe.** Pośród aktów prawa międzynarodowego regulujących wskazane zagadnienia prawa spadkowego do najbardziej znanych należy zaliczyć cztery konwencje będące rezultatem działania Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Są to:

- 1) Konwencja o kolizji przepisów prawnych w kwestii formy rozporządzeń testamentowych (zawarta 5.10.1961 r., Dz.U. z 1969 r. Nr 34, poz. 284);
- 2) Konwencja o międzynarodowym zarządzaniu spadkami (zawarta 2.10.1973 r.) (<http://www.hcch.net/>);
- 3) Konwencja o prawie właściwym dla trustów i ich uznawania (zawarta 1.7.1985 r.) (<http://www.hcch.net/>);
- 4) Konwencja o prawie właściwym dla dziedziczenia (zawarta 1.8.1989 r.) (<http://www.hcch.net/>).

Spośród tych konwencji, za najważniejsze osiągnięcie międzynarodowego prawa spadkowego uważana była dotychczas Konwencja z 1961 r. o kolizji przepisów prawnych w kwestii formy rozporządzeń testamentowych. Jej celem było ułatwienie utrzymywania ważności testamentów, albowiem konwencja przewiduje m.in. by testament sporządzony w formie zgodnej z wymaganiami jednego z wielu systemów prawnych wskazanych w konwencji był ważny (por. *A. Mączyński*, Dziedziczenie testamentowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Ustawowe i konwencyjne unormowanie formy, Warszawa–Kraków 1976, s. 43 i n.). Z kolei Konwencja z 1973 r. ma za zadanie ułatwić zarządzanie majątkiem zmarłego znajdującym się w innych państwach. Jest to realizowane za pomocą międzynarodowego certyfikatu, którym legitymowanie się miałyby umożliwiać sprawowanie takiego zarządu (por. *K. Osajda*, Testament międzynarodowy i jego forma, KPP 2007, Nr 4, s. 1093). Natomiast Konwencja z 1989 r. to regulacja prawa prywatnego międzynarodowego, mająca na celu uzupełnienie aspektów kolizyjnoprawnych zawartych uprzednio w Konwencji z 1961 r. dotyczącej testamentów. Konwencja z 1985 r. dotyczy zaś norm kolizyjnych w obrębie trustów i ich uznawania, czyli instrumentów prawnych pozwalających na zarządzanie majątkiem, w tym majątkiem spadkowym (por. *P. Stec*, Konwencja haska w sprawie prawa właściwego dla trustów i ich uznawalności, PWPMEP 2005, Nr 3, s. 85–105). Aktami o pewnej doniosłości są także Konwencja UNIDROIT o formie testamentu międzynarodowego (zawarta 26.10.1973 r. w Waszyngtonie) (<http://www.unidroit.org/>), oraz Konwencja bazylejska dotycząca ustanowienia systemu rejestracji testamentów z 16.5.1972 r. (zawarta pod auspicjami Rady Europy) (<http://conventions.coe.int>). W pierwszej z nich dokonano ujednoczenia prawa regulującego formę testamentu międzynarodowego. Z kolei zadaniem drugiej jest umożliwienie testatorowi rejestracji testamentu bez względu na to, w jakim kraju się znajduje.

6 **6. Stosunek rozporządzenia do konwencji.** Dziś relacje pomiędzy wspomnianymi konwencjami a rozporządzeniem Nr 650/2012 są przedmiotem zainteresowania

prawodawcy unijnego, który poświęcił tym relacjom regulację art. 75 rozporządzenia Nr 650/2012 (szczegółowo o stosunku rozporządzenia Nr 650/2012 do istniejących konwencji międzynarodowych zob. kom. do art. 75 rozporządzenia Nr 650/2012).

II. Prace nad prawem spadkowym w Unii Europejskiej

1. **Prace europejskie.** Przyjęcie konwencji międzynarodowych nie rozwiązało 7
dotychczas problemów dziedziczenia transgranicznego. Dostrzegła to także UE, gdzie zapowiedź podjęcia prac nad europejskim instrumentem w sprawach spadkowych pojawiła się w 1998 r. w tzw. Wiedeńskim planie działań (Dz.Urz. UE C z 1999 r. Nr 19, s. 1). Na podstawie przeprowadzonych konsultacji Niemiecki Instytut Notarialny w Würzburgu ogłosił raport z propozycją ujednoczenia międzynarodowego prawa spadkowego, przedstawiony w Brukseli w 2004 r. (raport DNOTI – H. Dörner, P. Lagarde, Étude de droit comparé sur les règles de conflits de juridictions et de conflits de lois relative aux testaments et successions dans les États membres de l'Union Européenne, w: Les Successions Internationales dans l'UE Perspectives pour une Harmonisation/Conflict of Law of Succession in the European Union Perspectives for a Harmonisation/Internationales Erbrecht in der EU Perspektiven einer Harmonisierung, Würzburg 2004). Na jego podstawie w Haskim Programie Rady Europejskiej z 2004 r. znalazło się wezwanie skierowane do Komisji Wspólnot Europejskich o przedstawienie Zielonej Księgi obejmującej całość problematyki międzynarodowego prawa spadkowego (Dz.Urz. UE C z 2005 r. Nr 236, s. 1).

2. **Zielona księga.** Efektem tej inicjatywy stała się praca Komisji Wspólnot 8
Europejskich uzewnętrzniiona następnie w dokumencie określanym mianem Zielonej Księgi dotyczącej dziedziczenia ustawowego i testamentów (COM(2005)65) ogłoszonym 1.3.2005 r. Dokument ten otworzył konsultacje dotyczące zasad dziedziczenia *ab intestato* i dziedziczenia testamentowego w UE w kontekście transgranicznym. Odnosił się przede wszystkim do regulacji dwóch podpisanych już konwencji haskich, tj. tej z 1961 r. i tej z 1989 r. Zawierał głównie rozważania dotyczące zakresu statutu prawa spadkowego, wyboru prawa właściwego, zasad jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach spadkowych [por. A. Bonomi, w: A. Bonomi, P. Wautelet (red.), Le droit européen des successions. Commentaire au Règlement no 650/2012 du 4 juillet 2012, Bruksela 2016, s. 26].

3. **Konsultacje.** Wskazany dokument (Zielona Księga) to akt sygnalizujący 9
potrzebę zastanowienia się nad zagadnieniami prawa prywatnego międzynarodowego odnoszącego się do spraw dziedziczenia. Jej celem było rozpoczęcie dyskusji na temat kolizyjnych reguł prawa prywatnego międzynarodowego dotyczących zasad dziedziczenia *ab intestato* i dziedziczenia testamentowego. W treści dokumentu Komisja sformułowała trzydzieści dziewięć pytań skierowanych do osób potencjalnie zainteresowanych tą problematyką, a dotyczących przede wszystkim właściwości prawa i jurysdykcji sądów w sprawach spadkowych, sposobów potwierdzania kwalifikacji spadkobiercy lub zarządcy spadku czy rejestru testamentów [Problematykę Księgi w polskiej literaturze podjęli m.in. T. Pajor, O projekcie harmonizacji międzynarodowego prawa spadkowego w Unii Europejskiej, w: A. Nowicka (red.), Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśsińskiemu, Poznań 2005, s. 877 i n.; J. Pazdan, Ku jednolitemu międzynarodowemu prawu spadkowemu, Rej. 2005, Nr 3, s. 9 i n.; M. Pazdan, Zielona Księga o dziedziczeniu i testamentach – propozycje odpowiedzi na pytania, Rej. 2006, Nr 5, s. 16 i n.; M. Załucki, Ku jednolitemu prawu spadkowemu w Europie. Zielona Księga Komisji Wspólnot Europejskich o dziedziczeniu

Wprowadzenie

i testamentach, PWPMEP 2009, Nr 1, s. 103–118]. Uzasadniając konieczność powstania Zielonej Księgi wskazywano, iż niezbędne jest uproszczenie sytuacji prawnej dziedziczenia transgranicznego oraz stworzenie instrumentu europejskiego zajmującego się uznawaniem dokumentów i aktów pozasądowych (testamentów, aktów notarialnych, dokumentów administracyjnych). W tym zakresie zauważono, iż w tamtym czasie całkowita harmonizacja zasad merytorycznego prawa spadkowego państw członkowskich nie mogła być brana pod uwagę, dlatego należało działać wyłącznie pod kątem norm kolizyjnych. Komisja WE uważała bowiem, iż na poziomie wspólnotowym nie dokona się żaden postęp w dziedzinie prawa spadkowego bez wcześniejszego zmierzania się z kwestią prawa właściwego. Nie wykluczała więc takiej możliwości, ale była zdania, iż najpierw należało ujednoclić normy kolizyjne.

- 10 4. Dylematy Zielonej Księgi.** Zielona Księga nie przewidywała gotowych rozwiązań, a stanowiła jedynie próbę kompleksowego wskazania problemów, jakie wiążą się z dziedziczeniem i statusem prawnym spadków pozostawionych na obszarze Unii Europejskiej. Zważywszy na funkcję Zielonej Księgi, jaką było – zgodnie z deklaracją zawartą w zdaniu pierwszym wprowadzenia – otwarcie konsultacji dotyczących zasad dziedziczenia *ab intestato* lub testamentowego w kontekście międzynarodowym, dokument ten nie zawierał propozycji konkretnych regulacji, lecz jedynie wskazanie obszarów refleksji na temat przyszłego kształtu prawa spadkowego w UE, zwłaszcza zaś prawa prywatnego międzynarodowego odnoszącego się do spadków (por. *M. Załucki*, Ku jednolitemu, s. 103–118). Komisja uznała więc, iż w pierwszej kolejności konieczne jest zastanowienie się nad zakresem stosowania norm kolizyjnych, które stanowiłyby najważniejszy element inicjatywy legislacyjnej w Europie. Zagadnienia przedstawione przez Komisję stanowiły przez kilka lat dylematy międzynarodowego prawa spadkowego, które za wyzwanie uznawało więc nie ujednoclenie zasad dziedziczenia w poszczególnych regulacjach krajowych, ale znalezienie wspólnego łącznika dla rozgraniczenia obowiązywania i stosowania norm krajowych. Brak jednolitości w prawie kolizyjnym utrudniał bowiem, zdaniem Komisji, ewentualne ujednoclenie prawa merytorycznego.
- 11 5. Reakcja na postanowienia Zielonej Księgi.** Po ogłoszeniu Zielonej Księgi rozmaite środowiska zaczęły ustosunkowywać się do jej treści. Temat podjęto także w polskiej doktrynie. Jednym z głównych problemów, jakie zauważono w kontekście przyszłego europejskiego rozwiązania był dylemat dotyczący wyboru łącznika w zakresie spraw spadkowych. Opowiadano się za łącznikiem gwarantującym jednolitość statutu spadkowego, bez względu na zawartość spadku, a zatem niezależnie od tego czy do spadku wchodzi wyłącznie majątek ruchomy czy również nieruchomości. Podkreślano, że zasada jednolitości statutu spadkowego znacznie upraszcza rozstrzyganie spraw spadkowych, pozwalając na uniknięcie wielu trudności pojawiających się w razie jego rozczłonkowania. Podkreślano, iż stosowną rolę w tym zakresie odgrywać mogą przede wszystkim trzy łączniki: obywatelstwa spadkodawcy, jego ostatniego miejsca zamieszkania lub miejsca zwykłego pobytu (por. *M. Pazdan*, Zielona księga, s. 21). Jak wiadomo ustawodawca unijny zdecydował się zasadniczo na ostatni z tych łączników, tj. łącznik miejsca zwykłego pobytu (zob. komentarz do art. 21 rozporządzenia Nr 650/2012).
- 12 6. Dalsze prace.** Po przeprowadzeniu konsultacji (Zielona Księga), przystąpiono do przygotowania i wdrożenia jednego europejskiego aktu normatywnego regulującego kolizyjnoprawną problematykę dziedziczenia. Taki akt miał w założeniu ujednoclić krajowe regulacje. Jak można sądzić to kolejny stopień integracji kolizyjnego prawa spadkowego w obrębie UE. Zamiarem leżącym u podstaw tego rozwiązania było przede wszystkim zniesienie istniejących barier prawnych w swobodnym przepływie osób wynikających z istnienia w poszczególnych państwach członkowskich zróżnicowanych przepisów dotyczących dziedziczenia

(por. *J. Harris*, *The Proposed EU Regulation on Succession and Wills: Prospects and Challenges*, *TLI* 2008, s. 181–235). Kolejnym etapem przygotowań do uregulowania zagadnień kolizyjnoprawnych w obszarze dziedziczenia były prace Komisji Prawnej Parlamentu Europejskiego. Przedmiot jej obrad stanowiły m.in. postulaty i uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji zainicjowanych opublikowaniem Zielonej Księgi. Uczestniczyło w nich wiele środowisk, w tym ze strony instytucji unijnych – Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny oraz rządowych (15 państw, w tym także Polska), jak i związanych z wymiarem sprawiedliwości oraz korporacjami prawniczymi, po przedstawicielach jurysprudencji włącznie. Wstępna wersja sprawozdania Komisji Prawnej, pochodząca z 10.5.2006 r. (sprawozdawca *G. Gargani*) podlegała kilkakrotnym modyfikacjom, ze względu na licznie zgłoszone poprawki, łącznie 42, przede wszystkim zaś z powodu kontrowersji wokół niektórych z proponowanych rozwiązań, począwszy od zakresu przyszłego unormowania. Porozumienie osiągnięto 16.10.2006 r. przyjmując dokument zdecydowaną większością głosów. W sprawozdaniu w sprawie prawa spadkowego i testamentów (A6-0359/2006, <http://europa.eu>) podkreślono dwie kwestie. Pierwsza odnosiła się do celu przedsięwzięcia polegającego na wprowadzeniu częściowo nowatorskich, a jednocześnie prostych i czytelnych zasad oraz instrumentów międzynarodowego prawa prywatnego normujących kwestie kolizji ustaw i właściwości w sprawach spadkowych. Druga sygnalizowała uwzględnienie specyfiki oraz tradycji systemów prawnych poszczególnych państw członkowskich w przypadku, kiedy w skład majątku spadkowego wchodziły rzeczy podlegające, ze względu na swój charakter, dodatkowym formalnościom przewidzianym przez prawo właściwe dla miejsca ich położenia. W dacie ogłoszenia sprawozdania Komisji Prawnej nie był natomiast jeszcze przesądzony zakres swobody wyboru prawa przez spadkodawcę. Rozważano wówczas łącznie trzy możliwości: prawo ojczyste, prawo miejsca zamieszkania, prawo miejsca zwykłego pobytu (<http://www.europarl.europa.eu/>).

7. Rezolucja Parlamentu Europejskiego. Stosownie do sprawozdania Komisji 13 Prawnej, przedstawiono 16.10.2006 r. projekt rezolucji w sprawie dziedziczenia i testamentów, przyjętej przez Parlament Europejski 16.11.2006 r. wraz z dwunastoma zaleceniami dla Komisji Europejskiej (2005/2148INI) oraz oczekiwaniem przedłożenia odpowiedniego wniosku legislacyjnego w roku następnym. Prace te włączono do programu wsparcia sądownictwa cywilnego realizowanego w latach 2007–2013. Zainicjowano również następną fazę działań informacyjno-konsultacyjnych adresowanych do specjalistów transgranicznego prawa testamentowego i spadkowego, zwiększając intensywność wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Faktycznie taka grupa ekspertów (grupa PRM III/IV), powołana przez Komisję, była aktywna już od 1.3.2006 r. Etap między zgłoszeniem projektu a przyjęciem rezolucji wykorzystano do sprecyzowania tytułu dokumentu, zdecydowano też o zastąpieniu terminu „europejskie świadectwo spadkowe” instytucją pod nazwą „europejskie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku” oraz uszczegółowiono niektóre zalecenia rezolucji. Jednym z nich było wskazanie, w przypadku łącznika normy kolizyjnej, trzyletniego okresu zamieszkania w miejscu zwykłego pobytu (zasada ta została też przyjęta w późniejszym rozporządzeniu). Parlament Europejski potwierdził, powołując się na przysługujące mu kompetencje, zamiar harmonizacji prawa kolizyjnego, w możliwie szerokim i wyczerpującym ujęciu (od otwarcia spadku do jego przekazania). Wśród preferowanych rozwiązań zasygnalizowano kryterium zwyczajowego zamieszkania zmarłego spadkodawcy, przewidując jednak pewien zakres wyboru właściwego sądu i właściwego prawa dla dziedziczenia, z którego to uprawnienia spadkodawca mógłby skorzystać poprzez złożenie stosownego oświadczenia. Uwagę skupiono również na koordynacji prawa właściwego dla spadku z prawem obowiązującym w państwie położenia masy spadkowej w odniesieniu do, przewidzianych w drugim z tych porządków normatywnych,

Wprowadzenie

szczególnych procedur nabycia własności oraz innych praw rzeczowych i ich odpowiedniego ujawnienia w rejestrze publicznym. Zadeklarowano także zachowanie możliwości zastosowania szczególnego systemu dziedziczenia, ze względów ekonomicznych, rodzinnych i społecznych, przewidzianego w przepisach państwa, w którym usytuowane są określone nieruchomości, przedsiębiorstwa lub inne szczególne kategorie aktywów (zalecenie Nr 8). Natomiast w przypadku *exequatur* rozważano załączenie do decyzji „dokumentu poświadczającego zgodność” z porządkiem publicznym i obligatoryjnymi przepisami państwa członkowskiego wykonania (<http://www.europarl.europa.eu/>).

- 14 8. Opinie środowisk prawniczych.** W nadanie rozporządzeniu spadkowemu optymalnego dla jego celu brzmienia, a przede wszystkim w działania zmierzające do wprowadzenia rozwiązań obowiązujących faktycznie w całej UE, bardzo poważnie zaangażowała się europejska jurysprudencja. Wzmiankowane szerokie zainteresowanie doktryny tym przedsięwzięciem na etapie publikacji Zielonej Księgi wzmocniło się po przyjęciu przez Parlament Europejski w 2006 r. rezolucji w sprawie dziedziczenia i testamentów. Część prawników wyrażała obawy, czy tak ambitny projekt, jak regulacja procedury uznawania orzeczeń i pozasądowych dokumentów urzędowych w sprawach spadkowych może zostać zrealizowany w dającej się przewidzieć perspektywie czasowej. W uzasadnieniu powoływano się na doświadczenie przedłużającej się, i ostatecznie zakończonej niepowodzeniem, procedury wejścia w życie Konwencji z 1989 r. o prawie właściwym dla dziedziczenia oraz ograniczonym zakresie obowiązywania niektórych innych konwencji (m.in. *W. Machata*, Zielona księga. Prawo spadkowe i testamenty, WOB A 2006, Nr 1). Podzielone opinie dotyczyły kolejności elementów porządku prawnego poddawanych unijnej legislacji, wśród których przemiennie wskazywano prawo materialne i prawo procesowe oraz normy kolizyjne. Opowiadając się za kompleksowym i zdecydowanym działaniem, powoływano się na potencjał systemowej podstawy tego projektu w postaci kultury prawa własności prywatnej (*B. Lukańko*, Europeizacja prawa spadkowego, EPS 2007, Nr 7, s. 30–40). Dowodono także, że zainicjowanie zmian w obszarze jurysdykcji zwiększa szanse powodzenia całego przedsięwzięcia (por. *M. Załucki*, Ku jednolitemu, s. 103–118). Idea integracji kolizyjnego prawa spadkowego wpisywała się również w ogólną refleksję nad strategią przekształceń europejskiego prawa procesowego (*K. Weitz*, Europejskie prawo procesowe cywilne – stan obecny i perspektywy dalszego rozwoju, PS 2007, Nr 2, s. 5 i n.). W podobnym tonie wypowiadali się przedstawiciele innych krajów (por. *J. Harris*, The Proposed UE Regulation on Succession and Wills, s. 181–235). W Polsce debata zbiegła się też ze zmianami w prawie o notariacie, w tym odnoszącymi się do zakresu kompetencji notariuszy (*K. Grzybczyk*, *M. Szpunar*, Notarialne poświadczenie dziedziczenia jako alternatywny sposób stwierdzenia prawa do dziedziczenia, Rej. 2006, Nr 2, s. 44 i n.; *A. Oleszko*, Kryteria zawodowości w postępowaniu o powołanie na stanowisko notariusza w świetle nowelizacji Prawa o notariacie z dnia 30 czerwca 2005 r., Rej. 2006, Nr 5, s. 27 i n.).

- 15 9. Projekt rozporządzenia (KOM 2009/154).** Dnia 14.10.2009 r. Komisja Europejska, później niż pierwotnie przewidywano, przedstawiła oficjalny projekt legislacyjny rozporządzenia Parlamentu Europejskiego z wnioskiem o jego przyjęcie (KOM 2009/154) – dalej jako: projekt rozporządzenia KOM. Ponownie częściowo zmieniono tytuł dokumentu nadając mu brzmienie „w sprawie jurysdykcji prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych i dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie utworzenia europejskiego certyfikatu spadkowego”. Rozstrzygnięto także o formie aktu prawnego (rozporządzenie), lecz przede wszystkim o jednym łączniku – miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy oraz o ograniczonej możliwości odstąpienia od niego w trybie wyraźnie wyrażonej

woli spadkodawcy wskazującego na prawo ojczyzste z chwili wyboru prawa. Projekt nie obejmował jednak zagadnienia ważności formy rozporządzeń na wypadek śmierci, ponieważ, jak wskazano w jego preambule, było ono unormowane w konwencji haskiej o formie testamentu. Dalsze prace nad projektem rozporządzenia miały odbywać się z udziałem Rady Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego.

10. Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej. Rząd RP na temat projektu rozporządzenia wypowiedział się 1.12.2009 r. [2009/0157 (COD)]. Wyrażenie zostało poparcie dla zastosowania jednego łącznika wyznaczania jurysdykcji ogólnej oraz właściwości prawa – ostatnie zwykle miejsca pobytu spadkodawcy, jak i dla proponowanych zasad uznawania i wykonywania orzeczeń, które wzorowano na rozporządzeniu Rady (WE) Nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L z 2001 r. Nr 12, s. 1). Podkreślono natomiast, w celu uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych, potrzebę precyzyjnego unormowania tych zagadnień, jak również opracowania adekwatnych definicji, takich pojęć jak: dziedziczenie, dokument urzędowy, który nie jest orzeczeniem oraz inny, niż sąd, organ uprawniony do wydawania europejskiego certyfikatu spadkowego. Równoległe, dość obszernie, zasygnalizowano uwzględnienie realiów i tradycji prawnych poszczególnych państw członkowskich, nawiązując do anonsowanego w sprawozdaniu Komisji Prawnej oraz w rezolucji Parlamentu Europejskiego, problemu uregulowania procedury dziedziczenia m.in. nieruchomości. Pozytywnie opiniując ogół przyjętych w projekcie rozwiązań, Rząd RP zastrzegł dalsze swoje stanowisko dla jednolitości jurysdykcji od poparcia przez inne państwa członkowskie oraz Komisję Europejską, częściowo konkurencyjnego postulatu jurysdykcji wyłącznie sądu miejsca położenia nieruchomości. W tej sprawie powołano się na treść polskiego prawa i przewidzianą w nim jurysdykcję krajową (art. 1103⁸, 1107¹, 1110², 1104 § 3, art. 1105 § 2 pkt 1 KPC). Jednocześnie wskazano, że rząd RP jest świadom negatywnych, z punktu widzenia spójności projektowanego systemu, następstw funkcjonowania odrębnej kategorii jurysdykcji. Mając powyższe na względzie przedstawiono kompromisową propozycję wprowadzenia do rozporządzenia zobowiązania po stronie sądu spadku, w przypadku dziedziczenia nieruchomości, ustalania praw na podstawie dokumentów odnoszących się do nieruchomości na dzień otwarcia spadku, wydanych zgodnie z przepisami prawa państwa położenia nieruchomości. Akcentując znaczenie tej kwestii, kilkakrotnie nawiązano do argumentu ustanowienia gwarancji zabezpieczających przed sytuacją wydania przez sąd zagraniczny orzeczenia skutującego wpisem do księgi wieczystej prawa niezgodnego z prawami wynikającymi z dotychczasowych wpisów w księdze wieczystej – prawa rzeczowego nieznanego w systemie prawnym położenia nieruchomości. Potwierdzała to również opinia autorstwa *M. Pazdana* dotycząca zgodności projektu rozporządzenia z zasadą pomocniczości i proporcjonalności (Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Opinie i Ekspertyzy OE-118, grudzień 2009, s. 3–12). W dokumencie tym podkreślono dopuszczenie do głosu *legis rei sitae*, gdy chodzi o odrębne uregulowania spadkowe w państwie członkowskim dotyczące nieruchomości, przedsiębiorstwa i innych szczególnych rodzajów przedmiotów majątkowych ze względu na ich przeznaczenie gospodarcze i rodzinne, mające uzasadnienie w lokalnej tradycji oraz w różnorodności stosowanych przez państwa członkowskie unormowań. W opinii określono także, które z postanowień projektu rozporządzenia wymagają skonkretyzowania lub redakcyjnej korekty (m.in. czynności prawne na wypadek śmierci).

11. Aktywność Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego. Po przedstawieniu przez Komisję Europejską projektu rozporządzenia, dyskusję kontynuowano na forum Rady Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego. Pierwsza z wymienionych instytucji na posiedzeniu w dniach 10–11.12.2009 r. przyjęła tzw. program

Wprowadzenie

sztokholmski Otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli, w którym opowiedziano się m.in. za rozszerzeniem zasad wzajemnego uznawania na kolejne dziedziny stosunków prawnych, w tym dotyczących dziedziczenia i testamentów (Dz.Urz. UE C z 2010 r. Nr 1151, s. 1). Na posiedzeniu 18.5.2010 r. Rada Europejska zaakceptowała ogólne rekomendacje względem treści przyszłego rozporządzenia spadkowego, a następnie 14.7.2010 r. opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (Opinia INT/511-CESE962/2010-2009/0157). Sprawozdawcą tego dokumentu był *C. Cappellini* reprezentujący interesy małych i średnich przedsiębiorstw, którego stanowisko kierowało uwagę na, w kontekście projektu rozporządzenia, niedookreśloną rolę państw nienależących do Unii Europejskiej, ponadto na niektóre aspekty europejskiego certyfikatu spadkowego, a także na problem bezpieczeństwa podatkowego związanego z zakresem swobody wyboru prawa właściwego (ostatecznie rozporządzenie nie ma zastosowania w sprawach podatkowych, celnych i administracyjnych). W opinii Komitetu, obok aprobaty dla szerszego skorzystania z możliwości prywatnego prawa międzynarodowego zawarto także deklarację „nieignorowania faktu” powinności uregulowania pewnych kwestii za pośrednictwem przepisów właściwych krajowemu prawu rzeczowemu w zakresie testamentów i dziedziczenia. Ponowiono również apel skierowany do Wielkiej Brytanii, Irlandii oraz Danii o wyrażenie gotowości tych państw do wdrożenia przyszłego rozporządzenia (Dz.Urz. UE C z 11.2.2011 r. Nr 44, s. 148). Równoległe postępowaly prace z udziałem Parlamentu Europejskiego, którego przedstawiciel, *K. Lechner*, rozpoczął przygotowywanie stosownego raportu poprzedzającego finalną procedurę legislacyjną. Swój udział w konsolidacji działań na rzecz projektu rozporządzenia miał również rząd RP, który uznał to przedsięwzięcie za jeden z priorytetów polskiej prezydencji. W trakcie przewodniczenia przez Polskę Radzie UE doszło m.in. do uzgodnienia na forum Rady ogólnego porozumienia w zakresie przepisów projektu (*A. Makowiec*, W kierunku harmonizacji prawa spadkowego w Unii Europejskiej – rozporządzenie (UE) Nr 650/2012 z 4 lipca 2012 r., *RAiP* 2013, Nr 13, s. 443–455). W lutym 2012 r. raport *K. Lechnera* zawierający również poprawki do projektu przedstawiono Parlamentowi Europejskiemu. Podzielił on większość zawartych w tym dokumencie wniosków i przyjął 13.3.2012 r. zmodyfikowany projekt rozporządzenia. Rada Europejska UE przyjęła natomiast rozporządzenie 7.6.2012 r.

- 18 12. **Dorobek doktryny.** Projekt rozporządzenia przedstawiony przez Komisję Europejską w 2009 r. stał się nowym impulsem dla rozważań jurysprudencki dotyczących prawa spadkowego oraz mechanizmów kolizyjnoprawnych. Część wypowiedzi dotyczących tych kwestii miała charakter kompleksowy, jak w przypadku opublikowanego w 2010 r. komentarza reprezentantów Instytutu Maxa Plancka [*J. Basedow, A. Dutta* (red.), Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 2010, Nr 74] oraz prac *T. Rauschera* i *H. Bosse-Platiere'a* (*T. Rauscher*, *Europäisches Zivilprozess – und Kollisionsrecht. Kommentar*, München 2010, s. 813–844; *H. Bosse-Platiere*, *L'avenir europeen du droit des successions internationales*, Dijon 2011), a także pracy autorstwa *A. Wysockiej* (por. *A. Wysocka*, Projekt jednolitego międzynarodowego prawa spadkowego państw Unii Europejskiej, *KPP* 2010, Nr 1, s. 173–210). Opublikowano również opracowania odnoszące się do poszczególnych rozwiązań projektu, jego idei oraz następstw [por. *M. Revillard*, *Successions: proposition de reglement communautaire*, *Repertoire du Notariat Defrenois* 2010, t. 2, s. 176–188; *C. Nourissat*, *Le futur droit des successions internationales de L'Union europeenne*, *Repertoire*

du Notariat Defrenois 2010, t. 4, s. 394–418; A. Dutta, The Europeanisation of international succession law, w: K. Boele-Woelki (red.), The future of family property in Europe, Cambridge–Antwerp–Portland 2011, s. 341–361]. Polska nauka prawa analizowała zagadnienie przyszłego prawa spadkowego także w kontekście nowego prawa prywatnego międzynarodowego z 4.2.2011 r., które weszło w życie 16.5.2011 r. (por. A. Mączczyński, Program haski a polskie prace kodyfikacyjne prawa prywatnego międzynarodowego, KPP 2009, Nr 1, s. 239–250; M. Pazdan, Wybór prawa w sprawach spadkowych w ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym z 2011 r., PPPM 2011, t. 9, s. 9 i n.). Komentatorzy z aprobatą odnosili się do, przewidywanej w projekcie rozporządzenia, jednolitości łącznika i odejścia od kryterium obywatelstwa, z równoległym zagwarantowaniem możliwości wyboru właściwego prawa spadkowego. Zwracano jednak uwagę na kilka złożonych kwestii, wymagających starannego opracowania, począwszy od uznawania i wykonywania orzeczeń po wybór prawa. Skonkretyzowana treść postanowień rozporządzenia, odnoszących się do tych spraw, nie była bowiem jeszcze w pełni przesądzona. Świadczył o tym m.in. los niektórych rozwiązań anonsowanych w latach 2002–2004 (raport DNOTI), a zarzuconych na kolejnych etapach koncepcyjno-legislacyjnych, które po 2009 r. ponownie stały się przedmiotem rozważań. Przykładem takiego wpływu doktryny było wprowadzenie do projektu rozporządzenia, postanowienia o zastosowaniu wyjątkowo ścisłego miejsca związków spadkodawcy z innym państwem, niż państwo jego ostatniego miejsca zwykłego pobytu (art. 21 ust. 2 rozporządzenia Nr 650/2012). Pod wpływem krytycznej refleksji doktryny uwzględniono także częściowe odformalizowanie kryteriów wymogu wyboru prawa przez spadkodawcę, poprzez dopuszczenie nie tylko formy bezpośredniego oświadczenia w rozrządzeniu na wypadek śmierci, lecz również dorozumianego wyboru prawa wynikającego z innych postanowień tego rozrządzenia. Uwzględniono też postulat odniesienia się do praw spadkowych nie tylko współmałżonka, lecz także partnera (art. 23 ust. 2 lit. b rozporządzenia Nr 650/2012). Tylko częściowy skutek przyniosła natomiast krytyka jurysprudencji wynikająca z braku, w projekcie rozporządzenia, odrębnej normy kolizyjnej odnoszonej nie tylko do oceny ważności testamentu, lecz również innych rozporządzeń na wypadek śmierci. Postulat wprowadzenia takiego rozwiązania umieszczono także w raporcie K. Lehnera, ostatecznie jednak w rozporządzeniu przewidziano inny mechanizm. W przypadku państwa będącego stroną Konwencji haskiej o formie testamentu, zastosowanie znajduje prawo wskazane w tym dokumencie. W pozostałych sytuacjach wykorzystana zostaje procedura bezpośrednio określona w rozporządzeniu (art. 27 ust. 1 lit. a–e rozporządzenia Nr 650/2012). W wypowiedziach doktryny powracano także do, wzbudzającego już wcześniej wątpliwości, zagadnienia wyboru prawa właściwego dla dziedziczenia nieruchomości. Podkreślano istotne odrębności w tej sferze porządków krajowych oraz nieefektywne unormowania aspektu transgranicznego, przy jednoczesnym braku odpowiednich instrumentów na poziomie konwencji, jak również bardzo ograniczoną znajomość tych kwestii, jako prawa obcego, przez notariuszy i część sędziów. Uzasadniało to, zdaniem niektórych przedstawicieli jurysprudencji, poparcie dla wprowadzenia do rozporządzenia częściowego wyboru prawa, polegającego na poddawaniu wybranemu prawu dziedziczenie nieruchomości. W tej sprawie operowano także argumentem efektywności zarządu spadkiem, szczególnie przy lokalizacji nieruchomości w państwie trzecim, poza Unią Europejską. Problem, uwzględniającej państwa trzecie, szerszej regulacji aspektów norm kolizyjnych, wzbudzał zarówno zainteresowanie, jak i obawy doktryny.

III. Rozporządzenie spadkowe

1. **Uchwalenie rozporządzenia Nr 650/2012.** Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania 19

Wprowadzenie

i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia dziedziczenia, zostało uchwalone 4.7.2012 r. (Dz.Urz. UE L Nr 201, s. 107). Trzy państwa nie uczestniczyły w jego przyjęciu, nie będą zatem także go stosować, pozostając, w rozumieniu rozporządzenia, państwami trzecimi. Zdecydowały się na to Wielka Brytania, Irlandia i Dania, pomimo podejmowanych ze strony instytucji unijnych oraz przedstawicieli nauki prawa, starań i apeli. Dwa pierwsze państwa procedowały zgodnie z protokołem Nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C z 2008 r. Nr 115, s. 201). Natomiast Dania skorzystała z protokołu Nr 22 w sprawie stanowiska Danii załączonego do Traktatu o UE i do Traktatu o funkcjonowaniu UE (Dz.Urz. UE C z 2008 r. Nr 115, s. 201). Prawo Danii jest jednak częściowo kompatybilne z rozporządzeniem, ponieważ przewiduje stosowanie prawa właściwego dla ostatniego zamieszkania spadkodawcy. Rozporządzenie Nr 650/2012 weszło w życie 20 dni po dacie jego publikacji, tj. 16.8.2012 r. (art. 84 ust. 1), jednak zdecydowana większość jego postanowień została wdrożona 17.8.2015 r. i znajduje zastosowanie do dziedziczenia po osobach, które zmarły, począwszy od tej daty. Dodać trzeba, iż wraz z rozporządzeniem Nr 650/2012 obowiązuje konieczne dla jego funkcjonowania rozporządzenie wykonawcze Komisji Europejskiej Nr 1329/2014 z 9.12.2014 r. (Dz.Urz. UE L Nr 359, s. 30), którego postanowienia wdrożono również 17.8.2015 r., a które ustanawia formularze, odpowiadające brzmieniu postanowień rozporządzenia, o których mowa w art. 46 ust. 3 lit. b (orzeczenia), art. 59 ust. 1 i art. 60 ust. 2 (dokumenty urzędowe), art. 61 ust. 2 (ugody sądowe) oraz art. 65 ust. 2 i art. 67 ust. 1 (europejskie poświadczenie spadkowe). Dodać trzeba, iż rozporządzenie spadkowe określone jest potocznie jako „Bruksela IV” (zob. np. *R. Frimston, Brussels IV? Conflicts of the Laws of Succession in the European Union: Perspectives for Harmonisation*, PCB 2004, s. 351 i n.; *A. Braun, A Röthel* (red.), *Exploring Means of Transferring Wealth on Death: A Comparative Perspective*, w: *Passing Wealth on Death. Will-Substitutes in Comparative Perspective*, Oxford–Portland 2016, s. 326), niekiedy także, aczkolwiek błędnie, jako „Rzym IV”.

20 2. **Konstrukcja rozporządzenia spadkowego.** Rozporządzenie zostało zbudowane w sposób charakterystyczny dla ustawodawcy unijnego. Podzielił on rozporządzenie na siedem rozdziałów:

- 1) Zakres stosowania i definicje;
- 2) Jurysdykcja;
- 3) Prawo właściwe;
- 4) Uznawanie, wykonalność i wykonywanie orzeczeń;
- 5) Dokumenty urzędowe i ugody sądowe;
- 6) Europejskie poświadczenie spadkowe;
- 7) Przepisy ogólne i końcowe.

Każdy z nich zawiera kompleksowe rozwiązania regulowanej przez rozporządzenie materii. Miejscami można jednak mieć pewne zastrzeżenia do tak zaproponowanej systematyki tego aktu. Zostaną one wskazane we właściwych częściach komentarza.

21 3. **Pierwsze wypowiedzi literatury.** W okresie po uchwaleniu obu rozporządzeń a przed rozpoczęciem ich stosowania, zatem w oczekiwaniu na pierwsze doświadczenia pełnego zastosowania nowych przepisów, komentatorzy skupiali się na przybliżeniu poszczególnych nowych instytucji i procedur oraz zależności prawnych powstających na ich tle nie tylko względem prawa krajowego, lecz również krajowego prawa prywatnego międzynarodowego oraz niektórych konwencji

[por. A. Wysocka-Bar, Prawo właściwe dla dziedziczenia według unijnego rozporządzenia dotyczącego spraw spadkowych, KPP 2012, Nr 4, s. 899–948; M. Orecki, Jurysdykcja, prawo właściwe oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach spadkowych w świetle rozporządzenia (UE) Nr 650/2012 z 4 lipca 2012, PS 2013, Nr 1, s. 79–98; A. Bonomi, P. Wautelet (red.), Le droit européen oraz B. Hess, C. Mariottini, C. Camara, Regulation (EC) n. 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Note, 2012, PE 462.493 (Dz.Urz. UE L z 2012 r. Nr 201) – autorzy reprezentują Instytut Maxa Plancka]. Uwaga kierowana była również w stronę notariuszy, którzy po wejściu w życie nowych przepisów mieli podjąć nowe czynności związane z europejskim poświadczeniem spadkowym, oraz zmierzyć się z koniecznością informowania swoich klientów o konsekwencjach przyjęcia w rozporządzeniu Nr 650/2012 łącznika miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy [por. J. Pazdan, Doniosłe dla notariuszy nowości w międzynarodowym prawie spadkowym, Rej. 2012, grudzień, numer specjalny, s. 111–124; P. Czubik, Konsekwencje europejskie rozporządzenia spadkowego (Nr 650/2012) dla praktyki notarialnej (zagadnienia dotyczące wyboru prawa właściwego dla dziedziczenia), Rej. 2013, Nr 11, s. 27–47]. Pomimo kilku innych znaczących wypowiedzi polskiej doktryny, nowy akt prawny nie spotkał się jednak w tamtym okresie w większym jej zainteresowaniem. W obiegu naukowym w Polsce pojawiły się w zasadzie jedynie dwa obszerniejsze opracowania, tj. pierwsze wydanie niniejszego komentarza [M. Zatulcki (red.), Unijne Rozporządzenie spadkowe Nr 650/2012. Komentarz, Warszawa 2015] oraz monografia pod red. M. Pazdana i J. Góreckiego – Nowe europejskie prawo spadkowe (Warszawa 2015), stanowiąca zbiór referatów wygłoszonych podczas konferencji naukowej pt. „Konsekwencje wejścia w życie w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej Rozporządzenia z dnia 4 lipca 2012 r. Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia dziedziczenia” która odbyła się w Katowicach w dniu 30.9.2014 r. Natomiast już po rozpoczęciu stosowania nowych przepisów ukazały się dwa komentarze do wybranych przepisów rozporządzenia, jeden autorstwa M. Margońskiego [w: K. Osajda (red.), Rozporządzenie spadkowe 650/2012. Komentarz, Legalis 2016], drugi autorstwa J. Pazdan [w: J. Poczobut (red.), Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz, Warszawa 2017]. Ta ostatnia autorka przygotowała również fragment Systemu Prawa Prywatnego poświęcony rozporządzeniu [w: M. Pazdan (red.), System Prawa Prywatnego, t. 20c. Prawo prywatne międzynarodowe].

4. Polska doktryna po wejściu nowych przepisów w życie. W latach 2015–2017 22 przedstawiciele polskiej nauki prawa komentowali wybrane regulacje rozporządzenia Nr 650/2012, zwracając przede wszystkim uwagę na praktyczne aspekty stosowania nowych przepisów. Z tej przyczyny – jak można sądzić – największym zainteresowaniem cieszyła się problematyka europejskiego poświadczenia spadkowego, któremu poświęcono wiele miejsca w literaturze [zob. np. M. Margoński, Charakter prawny europejskiego poświadczenia spadkowego. Analiza prawnoporównawcza aktu poświadczenia dziedziczenia i europejskiego poświadczenia spadkowego, Warszawa 2015; J. Górecki, Europejskie poświadczenie spadkowe – nowy sposób potwierdzania praw do majątku spadkowego, Rejent 2015, Nr 9, s. 9–28; M. Pytlewska-Smółka, Europejskie poświadczenie spadkowe, Nowy Przegląd Notarialny 2016, Nr 1, s. 21–37; J. Pisuliński, Postępowanie w sprawie sprostowania, zmiany lub uchylecia europejskiego poświadczenia spadkowego, w: T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu, Warszawa 2016, s. 444–461; K. Borzemska, Euro-

Wprowadzenie

pejskie poświadczenie spadkowe jako podstawa wpisu do polskiej księgi wieczystej, w: *M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa* (red.), *Wolność, równość i własność w prawie i polityce*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie 2016, z. X, s. 297–310]. Istotne wątpliwości budziły także i inne obszary, w tym m.in. obowiązywanie innych aktów prawnych dotyczących tej problematyki (zob. np. *P. Czubik*, *Obowiązywanie norm kolizyjnych z umów o pomocy prawnej zawartych z Białorusią, Ukrainą i Rosją w obrębie materii objętej zakresem zastosowania rozporządzeń europejskich*, *Nowy Przegląd Notarialny* 2015, Nr 3, s. 19–28), przyjęcie i odrzucenie spadku (zob. np. *P. Czubik*, *Przepisy dotyczące odrzucenia spadku w europejskim rozporządzeniu spadkowym z perspektywy polskiego notariusza*, *Krakowski Przegląd Notarialny* 2016, Nr 2, s. 9–16 oraz *Transgraniczne odrzucenie spadku w świetle rozporządzenia Nr 650/2012 – zagadnienia wybrane*, *Rejent* 2017, Nr 2, s. 17–29) czy kwestie znaczenia terminu sąd i jurysdykcji w sprawach spadkowych [*M. Walasik*, *Pozycja prawna polskiego notariusza w sprawach międzynarodowych z zakresu prawa spadkowego*, w: *M. Krzymuski, M. Margoński* (red.), *Znad granicy ponad granicami*. Księga jubileuszowa Profesora Dietera Martiny, Warszawa 2014, s. 337–366; *A. Wysocka-Bar*, *Jurysdykcja krajowa sądów polskich a kolizyjna jednolitość spadku*, *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2016, Nr 14, s. 90–109; *D. Karkut*, *Czy polski notariusz może być objęty zakresem kategorii pojęciowej „sąd” w rozumieniu unijnego rozporządzenia spadkowego?*, *Rejent* 2017, Nr 3, s. 9–27]. Przedstawiciele polskiej doktryny wzięli także udział w dyskusji o rozporządzeniu na forum międzynarodowym [zob. np. *M. Załucki*, *New Revolutionary European Regulation on Succession Matters – Key Issues and Doubts*, *Revista de Derecho Civil* 2016, Nr 1, s. 165–176 oraz *Disinheritance Against The EU Regulation on Succession (No. 650/2012)*, *Polish Law Perspective*, *European Journal of Economics, Law and Politics* 2017, Nr 2, s. 16–33].

- 23** 5. **Komentarze w literaturze europejskiej.** Nowy akt prawny wywołał także zainteresowania doktryny w innych państwach europejskich. Na rynku wydawniczym zaczęły pojawiać się opracowania komentarzowe [poza cytowanym dotychczas opracowaniem pod red. *A. Bonomi* i *P. Wauteler’a*, *Le droit européen des successions*. *Commentaire du Reglement no 650/2012 du 4 juillet 2012*, Bruksela 2013 wydany po raz drugi w 2016 r. chodzi tutaj m.in. o następujące pozycje literatury: *A. Davi, A. Zanobetti* (red.), *Il nuovo diritto internazionale privato europeo delle successioni*, Torino 2014; *A. Dutta, S. Herrler* (red.), *Die Europäische Erbrechtsverordnung*, München 2014; *J. Carrascosa Gonzales*, *El Reglamento Sucesorio Europeo 650/2012 de 4 de Julio 2012. Análisis crítico*, Granada 2014; *U. Bergquist, R. Frimston, F. Odersky, D. Damascelli, P. Lagarde, B. Reinhartz*, *Commentaire de Reglement européen sur les successions*, Paris 2015; *A. Burgstaller, G. Schmaranzer, A. Geroldinger, M. Neumayr* (red.), *Die EU-Erbrechtsverordnung*, Wien 2016; *A.L. Calvo Caravaca, A. Davi, H.P. Mansel* (red.), *EU Succession Regulation. A Commentary*, Cambridge 2016; *H.P. Pamboukis* (red.), *EU Succession Regulation No 650/2012: A Commentary*, Baden-Baden 2017]. Do obiegu naukowego trafiły także liczne wypowiedzi dotyczące poszczególnych zagadnień regulowanych przepisami rozporządzenia. Z wielu wypowiedzi należy podkreślić znaczenie zwłaszcza tych, które dotyczyły problemów związanych z wejściem rozporządzenia w życie i koniecznością adaptacji porządków poszczególnych państw europejskich do jego brzmienia [np. *F.P. Vilchez*, *Problems of Application of EU Regulation 650/2012 in Matters of Succession in Spanish Law*, w: *M. Löhnig, D. Schwab, D. Henrich, P. Gottwald, H. Grziwotz, W. Reimann, A. Dutta* (red.), *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*, Bielefeld 2014, s. 81–92; *N. Saccardo*, *The Impact of the EU Regulation No 650/2012 on Successions for Italian Nationals Residing in Third Countries (Including the UK), Trust and Trustees* 2015, Nr 3,

s. 334–337; *G.P. Romano*, Remarks on the Impact of the Regulation No 650/2012 on the Swiss-EU Successions, Yearbook of Private International Law 2015–2016, Nr 17, s. 253–289; *M. Devisme*, Les conséquences pratiques du règlement (UE) no 650/2012 du 4 juillet 2012 dans les successions franco-suissees, w: *P.H. Steinauer, M. Mooser, A. Eigenmann* (red.), Journée de droit successorale 2015, Bern 2015, s. 115–139]. Te zagadnienia stały się także przedmiotem opracowania polskiej doktryny [zob. *M. Załucki*, Adaptacja prawa polskiego do wymogów unijnego rozporządzenia spadkowego (Nr 650/2012), Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2015, Nr 2, s. 5–18; *T. Kot*, Wejście w życie rozporządzenia spadkowego – wybrane zmiany w prawie polskim, Krakowski Przegląd Notarialny 2016, Nr 1, s. 55–68].

Interesujące uwagi poświęcono także problemom miejsca zwykłego pobytu jako podstawowego łącznika stosowanego w europejskim prawie spadkowym (zob. np. *M. Atallah*, The Last Habitual Residence of the Deceased as the Principal Connecting Factor in the Context of the Succession Regulation (650/2012), Baltic Journal of European Studies 2015, Nr 2, s. 130–146).

Pojawiły się także teksty kwestionujące ideę rozporządzenia, bądź wskazujące istotne problemy związane ze stosowaniem tego aktu w praktyce (zob. np. *J. Bost*, Nothing Certain About Death and Taxes (and Inheritance): European Union Regulation of Cross-Border Successions, Emory International Law Review 2013, Nr 27, s. 1145–1174; *A. Devaux*, The European Regulations on Succession of July 2012: A Path Towards the End of the Succession Conflicts of Law in Europe, or Not?, International Lawyer 2013, Nr 2, s. 229–248; *G. van Calster*, Knelpunten bij de Europese erfrechtverordening. Harmonisatie interruptus, Leuvense Notariële Geschriften. Notariële actualiteit 2013–2014, Nr 16, s. 67–88; *M. Artigot i Golobardes*, Will Regulation 650/2012 Simplify Cross-Border Successions in Europe?, European Property Law Journal 2015, Nr 1, s. 22–55).

6. Rozpoczęcie stosowania rozporządzenia w Polsce. Pełne wdrożenie rozporządzenia Nr 650/2012, które jest stosowane w sposób bezpośredni, bez potrzeby implementacji do polskiego systemu prawnego, łączyło się jednak z koniecznością nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, Prawa o notariacie oraz niektórych innych ustaw. Charakter przepisów rozporządzenia wymagał stworzenia w prawie krajowym procedur i instrumentów umożliwiających pełne stosowanie norm rozporządzenia. Potrzeba wprowadzenia przepisów zmieniających przede wszystkim wskazane akty prawne spowodowana była zakresem merytorycznym rozporządzenia i jego postanowieniami. Mając to na uwadze, w tej sprawie w Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego został przygotowany, datowany na 13.10.2014 r., projekt stosownych zmian. Po modyfikacjach 26.1.2015 r. skierowano go do konsultacji publicznych, wyznaczając przy tym krótki termin zgłaszania do niego ewentualnych uwag (20.2.2015 r.). Po konsultacjach i dalszych pracach legislacyjnych powstał projekt z 20.4.2015 r. który później, już jako projekt ustawy z 17.6.2015 r., wpłynął do Sejmu 23.6.2015 r. na posiedzeniu Sejmu odbyło się jego I czytanie, 8.7.2015 r. miało miejsce II czytanie, a w dniu 9.7.2015 r. po III czytaniu na posiedzeniu Sejmu przyjęto ustawę, którą przekazano w tym dniu Prezydentowi i Marszałkowi Senatu. Dnia 22.7.2015 r. stanowisko zajął Senat, dwa dni później rozpatrywano to stanowisko na forum Sejmu. W tym dniu, tj. 24.7.2015 r., przyjęto poprawki Senatu i przekazano ustawę Prezydentowi do podpisu. Uchwaloną w ten sposób ustawę z 24.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw w dniu 5.8.2015 r. podpisał Prezydent, została ona ogłoszona dnia 11.8.2015 r. w Dzienniku Ustaw pod pozycją 1137, na sześć dni przed jej wejściem w życie, tj. 17.8.2015 r. (zob. *M. Załucki*, Adaptacja, s. 9–10).

7. Zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego oraz w Prawie o notariacie. 25 Uchwalona dnia 24.7.2015 r. ustawa wprowadziła zmiany przed wszystkim w Ko-

Wprowadzenie

deksie postępowania cywilnego i Prawie o notariacie. W przepisach KPC założono, że regulacje dotyczące rozporządzenia (głównie zaś europejskiego poświadczenia spadkowego) zostaną zamieszczone przede wszystkim w księdze drugiej części czwartej Kodeksu, która poświęcona jest międzynarodowemu postępowaniu cywilnemu (tytuł VII A Europejskie poświadczenie spadkowe, art. 1142¹–1142⁶ KPC). Zakładając, że sprawy w zakresie nieunormowanym w rozporządzeniu mają być prowadzone przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o stwierdzeniu nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego, założono, że to właśnie w tym postępowaniu rozpoznawane są sprawy najbardziej zbliżone w swym charakterze do spraw dotyczących europejskiego poświadczenia spadkowego. W rzeczywistości zaplanowano więc, by reżim postępowań w tych sprawach, oprócz przepisów, które regulują je bezpośrednio, wyznaczały przepisy o stwierdzeniu nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego (art. 669 i n. KPC), w tym przepisy wstępne dotyczące spraw z zakresu prawa spadkowego (art. 627–628 KPC) oraz przepisy ogólne o postępowaniu nieprocesowym (art. 506 i n. KPC). Ponadto w postępowaniach dotyczących europejskich poświadczeń spadkowych założono, że będą także odpowiednio stosowane przepisy o procesie (innego rodzaju postępowania unormowane w Kodeksie w rozumieniu art. 13 § 2 KPC). Poza unormowaniem trybu postępowania w tego rodzaju sprawach zaproponowano m.in. także zmiany dotyczące właściwości miejscowej sądu, gdzie przewidziano zmianę łączników z art. 39 i 628 KPC z miejsca zwykłego zamieszkania na miejsce zwykłego pobytu. Zmianie uległy także przepisy art. 610 § 1, art. 673 pkt 4, art. 675 i 676 KPC, które z sześciu miesięcy do trzech skracają okres, w jakim, w razie wezwania spadkobierców przez ogłoszenie, można zgłaszać się do udziału w postępowaniu dokumentującym nabycie praw do spadku. Dokonano również zmiany treści art. 664 KPC, gdzie przewidziano poszerzenie katalogu czynności notarialnych w sprawach spadkowych o uprawnienie do odbierania przez notariusza oświadczenia o odmowie przyjęcia funkcji przez osobę, która została powołana na wykonawcę testamentu. Pozostałe zmiany KPC miały – jak można sądzić – mniej istotne znaczenie.

Z kolei w ustawie – Prawo o notariacie zmiany dotknęły przede wszystkim rozwiązań z zakresu dokonywania czynności notarialnych, zwłaszcza sporządzania notarialnego poświadczenia dziedziczenia. Wprowadzono więc przepisy dotyczące czynności w zakresie europejskiego poświadczenia spadkowego (m.in. art. 79 pkt 1b, art. 95q–95x PrNot). W ustawie dokonano także nowelizacji regulacji odmowy dokonania czynności notarialnej (art. 81a–83 PrNot) czy zasad sporządzania protokołu dziedziczenia (art. 95aa–95f PrNot). Nadto ustawa wprowadziła zmiany także i w innych aktach prawnych, w tym w ustawie z 13.2.1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej, ustawie z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych czy w ustawie z 4.2.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe. W tym zakresie wskazać trzeba, że nowo uchwalony przepis art. 19 ust. 4b ustawy o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej wyłącza konsula z podejmowania czynności dotyczących europejskich poświadczeń spadkowych, a nowe regulacje w PrPrywM polegają m.in. na uchyleniu przepisów art. 64–66 stanowiących o zasadach wskazywania prawa właściwego w sprawach spadkowych oraz dodaniu przepis art. 66a, według którego prawo właściwe dla spraw spadkowych określa rozporządzenie spadkowe (zob. *M. Załucki*, *Adaptacja*, s. 5–18; *T. Kot*, *Wejście w życie*, s. 55–68).

- 26** 8. **Pierwsze orzecznictwo sądów polskich.** Po 17.8.2015 r. rozporządzenie stało się w Polsce podstawą wskazywania prawa właściwego dla spraw spadkowych. Rozpoczęcie stosowania tego aktu prawnego od samego w zasadzie początku wywoływało rozmaite konfuzje. Pierwsze orzeczenia sądowe zaczęły porządkować ten stan rzeczy, choć w latach 2015–2017 publikowanych orzeczeń dotyczących materii regulowanej przepisami rozporządzenia było w Polsce niewiele. Do tych najbardziej inte-

resujących zaliczyć można postanowienie Sądu Najwyższego z 11.3.2016 r., I CKS 64/15, Legalis (dotyczące właściwości prawa i jurysdykcji krajowej sądów polskich w sprawach dotyczących działu spadku), wniosek Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z 19.4.2016 r., V Cz 664/15, Legalis (dotyczący skutków rzeczowych zapisu windykacyjnego – sprawa ta toczyła się przed Trybunałem Sprawiedliwości UE pod sygn. C-218/16 [*Aleksandra Kubicka*] i zakończyła wyrokiem z 12.10.2017 r.) czy postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z 27.3.2017 r., XVI Cz 249/17, orzeczenia.gdansk.so.gov.pl (dotyczące jurysdykcji sądów polskich związanej z zapłatą zachowku).

9. Pierwsze orzecznictwo europejskie. Problemy związane ze stosowaniem 27 przepisów rozporządzenia pojawiały się oczywiście także i w innych państwach europejskich, co znalazło dotychczas wymiar w zawiśnięciu przez Trybunałem Sprawiedliwości UE trzech spraw prejudycjalnych. Poza wspomnianym już pytaniem polskiego Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z 19.4.2016 r. w sprawie C-218/16, *Aleksandra Kubicka*, gdzie zwrócono się do Trybunału po raz pierwszy o wykładnię przepisów rozporządzenia, w której to sprawie chodzi o interpretację wyjątków przewidzianych w art. 1 ust. 2 lit. k i l tego rozporządzenia, które wyłączają z jego zakresu stosowania „charakter praw rzeczowych” i „wszelkie wpisy do rejestru praw do nieruchomości lub rzeczy ruchomych, łącznie z wymogami prawnymi dotyczącymi takich wpisów, oraz skutki wpisu lub braku wpisu takich praw do rejestru”, chodzi tutaj o dwa wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone przez Kammergericht Berlin (wyższy sąd regionalny w Berlinie). Pierwszy wniosek (C-558/16, *Mahnkopf*) dotyczy wykładni art. 1 ust. 1, art. 67 ust. 1 i art. 68 lit. l tego rozporządzenia w ramach sprawy dotyczącej odmowy wydania europejskiego poświadczenia spadkowego żyjącemu małżonkowi ze względu na to, że obliczenie jego udziału w spadku wynika częściowo ze stosowania przepisu prawa dotyczącego małżeńskich ustrojów majątkowych, które jest wyłączone z zakresu stosowania tego rozporządzenia. Drugi wniosek (C-20/17, *Oberle*) dotyczy zaś wykładni art. 4 rozporządzenia, odnoszącego się do określenia jurysdykcji międzynarodowej w zakresie sporządzania krajowych poświadczeń spadkowych, które nie mogą być zastąpione europejskim poświadczeniem spadkowym. W polskiej sprawie w dniu 17.5.2017 r. opinię wydał rzecznik generalny, który zaproponował, by przepisy rozporządzenia interpretować w ten sposób, że nie dopuszczają one odmowy uznania skutków rzeczowych przewidywanego przez statut spadkowy zapisu windykacyjnego (*legatum per vindicationem*), jeśli zapis ten dotyczy prawa własności nieruchomości położonej w państwie członkowskim, którego prawo nie zna instytucji zapisu wywierającego bezpośredni skutek rzeczowy (ECLI:EU:C:2017:387). Pogląd ten podzielił Trybunał w wyroku z 12.10.2017 r. (ECLI:EU:C:2017:755).